

Fuglevennen

Din naturkontakt
Vår 2008

Tema:
Dra på orreleik
Besøk et fuglefjell
Stell godt med kjøttmeisen!

Vårleik

Det ser kanskje moro ut, men for orrhanene er det blodig alvor. Hver vår samles de på leikplasser over det meste av landet. De spiller og sloss fra soloppgang og langt ut på formiddagen. Hver orrhane prøver å sikre seg den sentrale plassen på leiken. Den fuglen som har denne posisjonen, er mest ettertraktet blant orrhønene. De viser seg på leiken en uke, fra slutten av april til begynnelsen av mai, alt etter hvor i landet leikplassen ligger. Under denne høneuka er spillet og slossingen på sitt mest intense.

Orrfuglenes leikplasser er lette å finne, fordi orrebulderet kan høres mange kilometer unna. Fjær, lort og spor røper selve spillplassen. Med litt forsiktighet kan du oppleve vårspillet uten å skremme fuglene.

Foto: Roar Solheim.

Få med deg våren !

For den som er naturinteressert er våren en fantastisk tid. ”Alt” skjer i løpet av noen hektiske måneder. Det er like stort hvert år å oppdage den første hestehoven, blåveisen eller en duftende liljekonvall. Over alt i kulturlandskapet og i skogen er det liv. Kjøttmeisen synger fra ei bjørk i hagen, sanglerka henger med svirrende vinger over et jorde, alt tegn på at vi går en hektisk vår i møte.

Et av de store undere i naturen er trekkfuglene som vender tilbake til Norge fra Mellom-Europa, Storbritannia eller Afrika. Det er rart å tenke på at akkurat nå er millioner av fugl på vingene med kurs mot Norge. Vi tror f.eks. at svarthvitfluesnapperen bruker to måneder på den lange flyturen fra Vest-Afrika. Sannsynligvis lettet store mengder fluesnappere fra den Afrikanske regnskogen de første ukene i mars. I månedskiftet april/mai er fluesnapperen tilbake i hagen din, der den forhåpentligvis finner en klargjort bolig. Det fortjener den etter den lange reisen. Vi må stelle godt med langveisfarende gjester.

De siste årene har vi gjennom ringmerking fått utrolig mange spennende gjenfunn. Ringmerkede fugler fra Norge er funnet igjen overraskende langt unna. En blåstrupe ringmerket i Troms ble funnet igjen i Pakistan, en fiskeørn fra India og en gråsisik fra Kina. Fuglevennens redaksjon har fått flere meldinger om linerler med ett ben som har vendt tilbake til den samme hekkeplassen år etter år. Kanskje kommer de fra oaser i Sahara. Flere ringmerkede fugler er meldt tilbake derfra.

En fugleglad familie på Ilseng i Stange har tre år på rad hatt besøk

av en bokfink. Denne bokfinken varsler med en pipende lyd fra kjøkkentrappa når den vil ha mat. Varsellyden høres inn i stua. Bokfinken spiser kakesmuler fra hånda og følger matmor inn på kjøkkenet. Familien venter nå spent på om fuglen enda et år kommer tilbake. At norske, ringmerkede låvesvaler er funnet igjen i parker i Johannesburg i Sør-Afrika har vi skrevet om i Fuglevennen tidligere. Det er spennende å speide etter svaler og tårnseilere i begynnelsen av mai. Det er et stort øyeblikk å oppdage disse fuglene for første gang og vite at de har fløyet fra det Sørlege Afrika.

I dette nummeret av Fuglevennen oppfordrer vi Fuglevenner over hele landet til å komme seg ut for å oppleve orreleik. Går du fram på riktig måte kan orrespillet oppleves uten at du forstyrrer naturens gang. Det er jo ikke bare orrfuglspeilet, men selve stemningen i skogen en vårnatt og –morgen som må oppleves. Vi minner også om at kjøttmeisen trenger en plass å bo, og at vi ikke må ta det som en selvfølge at den besøker foringsplassen vår og synger i hagen.

For de litt viderekommende fuglekassebyggerne kan kasser for fossefall være en spennende utfordring. Fossefallet er en friskus av en fugl, der den dykker ned i iskalde bekker og elver, og den er ikke så vanskelig å få i kasser – så prøv!

Men først og fremst er det viktig å sette ned tempoet noen uker og oppleve våren. Den er for verdifull til å miste.

Roar og Trond Vidar

Innhold

	side
Vårleik	2-3
Leder: Få med deg våren!	4
Møt hubroen, årets fugl!	5
Spørsmål og svar	6-7
Stell godt med kjøttmeisen!	8-9
Opplev orreleiken - du også	10-11
Besøk et fuglefjell	12-15
Fuglevenner: Hegremannen	16-17
Kasser for Norges nasjonalfugl	18-19
Mine natursider	20-21

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr 90 pr. år.
www.fuglevennen.no

Har du spørsmål om abonnement, eller stoff til *Fuglevennen*, send dette til:
Norsk Ornitologisk Forening
Sandgata 30B, 7012 Trondheim
tlf: 73 84 16 40
fax: 73 84 16 41
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen*:
* Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hage
* Trond Vidar Vedum
Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning
* Magne Myklebust
Norsk Ornitologisk Forening
* Morten Ree
Norsk Ornitologisk Forening

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim
Foto omslagssider: Roar Solheim
Forside: Orrhane på leikplass.
Bakside: Lunde.

Fuglevennen 2008 årg.5 nr 1.
ISSN 1504-0623

Møt hubroen - årets fugl

Hubroen er den største av alle uglene som finnes i Norge. Etter at den tidligere ble etterstrebet både med feller og gevær, ble den fredet i 1971. Da var hubroen fordrevet fra mange mulige hekkeområder. Til tross for fredningen har det dukket opp andre farer som skaper problemer for hubroen. Gjengroing og tilplanting av åpne heiområder langs kysten ødelegger hubroens jaktmuligheter. Når den setter seg på toppen av lysmaster og strømstolper, er hubroen utsatt for strømstøt i det den letter eller lander, og vingene berører

flere ledninger. Utbygging av vindmøllerparker ødelegger hubroens hekke- og jaktområder. I tillegg blir hubroer drept når de flyr inn i vindmøllevingenes aksjonsradius. Stadig mer omfattende hyttebygging i skog- og fjellstrøk forstyrrer hubroens hekkeområder.

Norsk Ornitologisk Forening har derfor valgt hubroen til årets fugl i 2008. En landsdekkende aksjon er satt i gang for å kartlegge dag-ens utbredelse av hubro i Norge. Frykten er at bestanden er langt lavere enn tidligere antatt. Med bedre

Foto: Roar Solheim.

kartlegging av hekkeområdene er det håp om at utbygging og trusler kan reduseres. Klarer vi det, kan vi også bevare hubroen i Norsk natur. Hvis du finner eller kjenner til steder hvor hubroen holder til, ta kontakt med NOF.

Hubro på bytur

Foto: Kjell Isaksen.

Hubroen sitter på en vinduskarm i en bygård i Oslo. Kort etter ble den fanget inn.

Foto: Stein Seljeseth.

Foto: Kjell Isaksen.

Hubroen like etter at den er sluppet fri den 20.12.2007.

Selv om mange forbinder hubro med villmark, så hender det at den dukker opp i bystrøk også. Fredag 9. november 2007 kom Stein Seljeseth over denne hubroen i Grønlandsleiret midt i Oslo sentrum. Flere folk samlet seg rundt fuglen, som ikke virket spesielt sky. Den satt stille på bakken lenge, men til slutt lettet den. Da subbet den borti håret til en kvinnelig tilskuer, som nok ble noe forskrekket. Den fløy videre bortover gata, men det virket som om den hadde store problemer med å vinne høyde. Førsteintrykket var at fuglen kunne

være skadet eller utsultet. Da den ble værende i Oslo i flere dager, ble den senere fanget inn av Kjell Isaksen ved Friluftsetaten i Oslo. Han bragte den til Helge Grønlien på Fåberg i Gudbrandsdalen, som tok hånd om fuglen i fem uker. Den hadde heldigvis ingen skader, men ble likevel satt i bur for nærmere observasjon. Etter foring og pleie ble hubroen hentet tilbake til Oslo, og den 20. desember ble den sluppet løs sør for byen. Da var den mer skeptisk overfor mennesker, og fløy avsted i kystskogen.

Hva skjedde med flaggspetten?

Foto: Åse Mogen.

Jeg har hatt besøk av et hakkespettpar siden våren 2007. På sommeren fikk de unger, og i høst kom de på foringsbrettet jevnlig. Omkring 20. oktober fikk jeg se dette tragiske synet på forbrettet. Da hadde jeg ikke sett hakkespettene på 4-5 dager. Fuglen har vært her senere med ujevne mellomrom, og spist oppmalte nøtter. Hva kan ha hendt med denne flaggspetten? Er det mulig at nebbet dens kan vokse ut igjen?

Åse Mogen

Denne flaggspetten har en høyst uvanlig skade, som bare kan forklares ved at noen har skutt på fuglen med hagle! Hele nebbet er borte nesten inne ved neseborene. Selv ikke en kraftig kollisjon med et vindu kan forårsake en slik skade. Fuglen har ingen muligheter til å skaffe seg næring på normalt vis, noe bildet ditt under viser til fulle! Det er tragisk at noen med viten og vilje påfører fugler slike skader. Mindre skader i nebb kan vokse ut igjen. Her er selve beinkjernen inne i nebbet borte, og den vil aldri vokse ut igjen. Uten menneskelig hjelpeforing er denne fuglen dessverre dødsdømt.

Foto: Åse Mogen.

Hvilken fugl høres ut som en kirkeklokke?

Det fløy en fugl forbi tretoppene ute nå midt i mars. Den var på størrelsen med en stor måke, men hadde en merkelig sang. Det hørtes ut som en kirkeklokke. ("dung", "dung") Den var gråsvart og gjorde stupe-bevegelser i luften. Den fløy fort. Hva kan det være?

Leander S. Parton,
Skålevik skole.

Du har hørt noen av alle de underlige lydene som ravnene kan frambringe. Ravnene har utrolig mange flere lyder enn sine "korp-korp"-rop, bl.a. kan de "klunke" slik du beskriver, og "huje" nesten som en hund eller et rop fra et skremt menneske. Tamme ravnene kan også lære å etterligne ord og setninger fra oss mennesker. Kanskje ikke så rart at vikingene trodde de var Odins budbringere.

Hva slags hauk er det som besøker forplassen min?

Foto: Jan Marthinsen.

Vi har stadig besøk av en hauk ved fuglebrettet. Den jakter på småfugl og lar seg ikke affisere av nøtteskriken som tydeligvis ikke liker den. Er det en spurvehauk eller en hønehauk? Nøtteskrikene misliker tydelig at hauken vokter over fuglebrettet. Da jeg tok bildet (gjennom kjøkkenvinduet) satt den i samme tre i 20 minutter før den ga opp og fløy sin vei.

Jan Marthinsen

Dette er en voksen spurvehauk hann i fullt utfarget drakt (orange underside, blågrå overside). Det er ikke ofte en får mulighet til å ta så flotte bilder av disse gamle,

erfarne fuglene! Gratulerer med litt av et blinkskudd! Spurvehauken er den vanligste rovfuglen rundt foringsplasser for småfugl, men som regel er det fjorårets ungfugler som dominerer. De pleier å oppsøke forplassen med jevne mellomrom for å se etter syke eller svekkede småfugler, eller kanskje bare en etternøler som ikke er kjapp nok i vendingen. De fleste småfuglene vil mobbe hauken når de ser den, og forsøke å jage den vekk fra området. Det er pussig at hauken ikke var mer forstyrret av nøtteskrikens nærvær, de er tross alt ganske store med et kraftig nebb! Nøtteskrika kan også ende opp på spurvehaukens "bord"!

Hvordan skal en hakkespettkasse være?

Hvordan skal en spettekasse se ut? Skal det være hull til innflyging eller lager den hullet selv? Kan Fuglevennen sende meg målene på en dvergspettkasse eller til andre hakkespetter?

Øyvind Espevik,
Gjesdal ungdomsskole

Hakkespetter kan du ikke lage kasser til, for de hakker jo ut reirhulene sine selv (det er det som gjør dem til HAKKEspetter!). Men det HAR hendt at flaggspett har hekket i stærkasse, men dette er så uvanlig at du nok heller kan prøve på å vinne i Lotto! Alle de andre hullrugerne kan du fint lage kasser til. Hakkespettene kan imidlertid bruke disse om vinteren til å overnatte i, og da kan de dessverre også hakke dem i stykker. Flaggspetten kan hakke seg inn i småfuglkasser for å spise egg eller unger.

Foto: Roar Solheim.

Denne dvergspetten hakker ut hullet i en blåmeiskasse. Den har neppe tenkt å hekke i denne kassa, men vil kanskje benytte den som overnattingsplass. Hakkespetter liker å sove inne i hule trær, og fuglekasser blir ofte brukt som sovekammer.

Rødstrupe som hagegjest

Hei,
Vi hadde i flere år - omtrent daglig hele året - en liten rødstrupe på besøk i hagen, men i løpet av 2007 forsvant den. Er det rimelig å tro at det var den samme fuglen hele tiden og at den nå er død? Imidlertid har det i vinter dukket opp en rødstrupe igjen (sannsynligvis en annen?), men den har et annet "besøksmønster" i forhold til "foringsplassen for småfugler", og den kommer heller ikke hver dag. Er det vanlig at rødstrupene lever alene? Jeg trodde også rødstrupen var trekkfugl, men her var den selv mens det var masse snø (i motsetning til i år!).

Vennlig hilsen
Eva Davidsen

Det er alltid vanskelig å vite om det er samme fugl man ser fra år til år. I slike tilfeller er ringmerking til stor hjelp. Men siden du mener at fuglen har en annen oppførsel, så kan dette tyde på at det dreier seg om to forskjellige individer. Rødstrupene holder bare sammen i hekketiden, ellers oppretter hver fugl sitt eget vinterterritorium som den forsvarer mot andre rødstruper. Mange rødstruper forsøker å overvintre i det sydlige Norge. I snøfattige vintere klarer de seg godt, men hvis det blir langvarig snø og kulde, vil mange av disse fuglene dø. Flesteparten av rødstrupene i Norge trekker til sør-vest Europa, og noen helt til nord-vestre del av Afrika.

Spørsmål og svar

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller fuglenes liv, så ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Svarer denne gangen er Roar Solheim. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no

Har trekkfuglene nytte av parasitter på kroppen?

Vi har en liten familiefeide om trekkfugler og spising. Noen har hørt at trekkfugler "skaffer" seg lus før fugletrekket starter, og at de har dette som "matfat" under trekket over lange havstrekninger. Min mening er at lus og snyltere vil stjele mer energi en de avgir. Det ville være som å stikke hull på din egen bensintank for å samle bensin. Desuten tror jeg de sitter på plasser på kroppen der de er mest mulig beskyttet mot å bli spist av sine egne fiender (hals/nakke). Kan vi få klarhet i dette?

Erling Kalrud

Du har helt rett! Ingen dyr har nytte av parasitter som suger blod eller spiser av dem. Siden parasitene definitivt ikke har noen nytte av å bli spist, vil de nettopp oppsøke deler av fuglenes kropp hvor de ikke vil være tilgjengelige. Fuglenes trekk gjennomføres ved hjelp av energi lagret på kroppen som fett, eller ved hyppige rastestopp hvor fuglene lett finner næring.

Stell godt med kjøtt- meisen!

Foto: Jon Bekken.

Kjøttmeisen er en fugl alle fuglevenner har et forhold til. Kanskje tar vi det som en selvfølge at kjøttmeisen daglig skal forsyne seg av solsikkefrøene på fuglebrettet og etablere seg i fuglekassene våre.

På lyse dager i februar og mars kan du høre kjøttmeisen synge. Det er den første av spurvefuglene som varsler om vår. Det gjør godt å høre kjøttmeissangen på en vinterdag. Kjøttmeisen er utbredt over hele landet, fra kysten til høyt opp i fjellet. Den må være robust som klarer seg gjennom vinteren langt opp i bjørkebeltet. Samtidig kan den også være sårbar for sterk kulde over lengre tid.

Under andre verdenskrig var mange landbygder i Nord-Finland evakuert. Det var harde vintre, og da folk vendte tilbake til gårdene

sine var det noe som manglet. Kjøttmeisen var helt borte over store områder. Mange hadde lagt ut mat til fuglene, men da hus og gårder stod tomme forsvant også kjøttmeisen. I motsetning til granmeis og toppmeis så hamstrer ikke kjøttmeisen mat. Den er derfor sårbar for lange kuldeperioder med lite mattilgang.

Det svenske navnet på kjøttmeis er *talgoксе*. Det forteller mye om fuglens opprinnelige levesett. Den hakket nok i seg fett fra åtsler i naturen. Solsikkefrø som inneholder mye fett er derfor kjøttmeisens favorittkost. Henger du opp fettboller har den stabil tilgang på energi i kalde vintre.

Kjøttmeisen er det vi kaller en standfugl, men enkelte individer kan trekke langt av sted. Kjøttmeis

ringmerket i Norge er funnet igjen i Tyskland og i England. Langs kysten kan en enkelte år observere flokker på over hundre kjøttmeis på trekk. De fleste fuglene blir bare to - tre år gamle. Den eldste kjøttmeisen vi kjenner fra Norge ble 6,5 år.

Det at kjøttmeisen er en hullrugende fugl gjør at du lett kan få den til å hekke i fuglekasser i hage og nærmiljø. Allerede tidlig i april kan kjøttmeisen trekke mose og hår inn til reiret sitt. Eggleggingen skjer sjelden før de siste ukene av april. Dette avhenger litt av hvordan våren er og hvor i landet vi befinner oss.

Kjøttmeisen legger vanligvis mellom 8 og 13 hvite egg med brune prikker. Når fuglen forlater kassa under eggleggingen, legger den en

liten hårdyne over eggene. Fuglen legger vanligvis ett egg pr. dag. Om natta står fuglen inne i kassa. Det er først når alle eggene er lagt at den legger seg ned for å ruge. Kjøttmeisen kan være sårbar i den første fasen av egglegging og ruging. Du kan kikke i kassene, men du bør gjøre det med forsiktighet. Kjøttmeisen varslers med en fresende lyd at den ikke vil bli forstyrret. Når det er blitt unger i kassene vil fuglene neppe sky reirplassen sin.

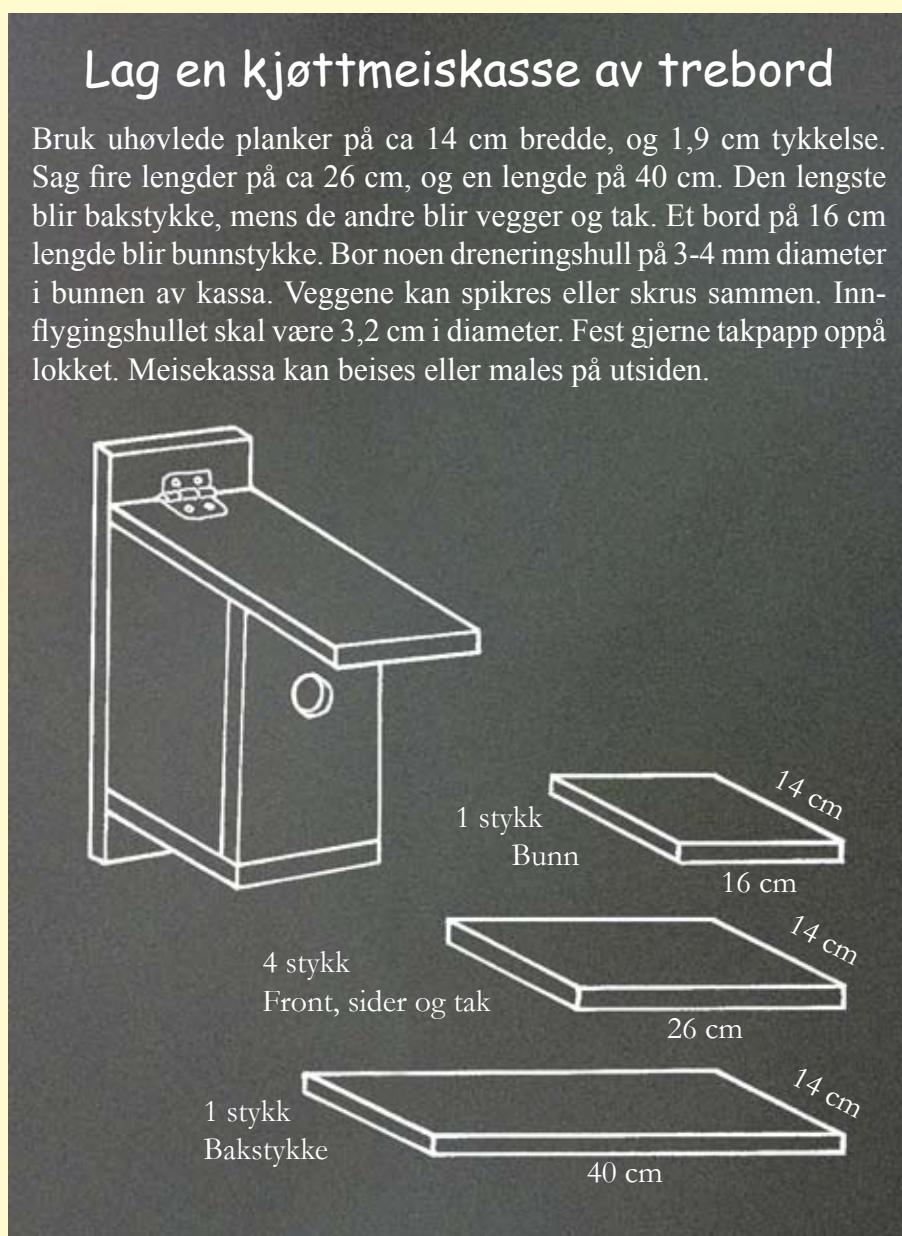
Svarthvitfluesnapper tar gjerne opp kampen med kjøttmeisen om kassa når den ankommer landet i månedsskiftet april/mai. Selv om kjøttmeisen er mye større, gir den ofte opp og overlater kassa til fluesnapperen. Den bygger et nytt reir oppå kjøttmeisens reir og egg. Noen ganger gjør kjøttmeisen kraftig motstand og fluesnapperen kan bli drept. Dette skjer sannsynligvis når kjøttmeisen har kommet langt i rugingen.

De fleste kjøttmeisene har ett kull i året, men noen kan også klare å få fram to kull. Det kan være overraskende å oppdage en kjøttmeis som flyr inn og ut av en fuglekasse i juli. Kontrollerer du kassa, kan du

Meisekasse i passe høyde.

Foto: Roar Solheim.

oppdage at fuglene ligger og ruger på tomt reir. Hvorfor de gjør dette er ikke godt å si. En kan kanskje kalle dette for "innbilt svanger-skap" hos kjøttmeis.

Kjøttmeisen benytter kassene gjennom hele året. For å lette kontrollen av kassene bør de ikke henge høyere enn at du kan stå på bakken og kikke ned i dem. Det bør være 50-100 m mellom hver kasse.

De fleste nøyer seg gjerne med å studere kjøttmeisen i kassene i hekketida. Et tips kan være å ta seg en kontrollrunde i kassene med lom-melykt en høst- eller vinterkveld. Allerede i skumringen er mange av

kassene opptatt av kjøttmeis som har lagt seg til for natta.

Det aller beste vil være å renske kassen for gammelt reirmateriale om høsten og fylle på med litt tørr sagflis. Da har kjøttmeisen en lun og god seng gjennom kalde vinterner. For det er viktig å stelle godt med kjøttmeisen!

Les mer

om bygging av fuglekasser i Fuglevennen nr. 1 2005 (vårnummeret). Gå til nettsiden Fuglevennen.no

Opplev orreleiken - du også!

Alle fotografier: Roar Solheim.

April er tida for å oppleve ett av vårens flotteste skuespill - orreleiken! Rundt omkring på myrer, frosne vann og bare bergrabber samles orrhanene for å vise seg fram og sloss om hønenes gunst! Allerede i februar-mars kan de samles på leikplassene i morgengryet, men det er først mot slutten av april at det blir fart i spillet og slossingen. På denne tida kommer

orrhønene til leiken. Hanene sloss og spiller nå mer intensivt enn noen gang, og den mest attraktive av dem får parre seg med alle eller de fleste av orrhønene.

For mange er det å ligge på orreleik selve toppen av vårens opplevelser i norsk natur. Og det ER virkelig fantastisk å ligge i skjul og vente på at orrhanenes sjoing og buld-

rende spill skal strømme ut over myrene. Med litt planlegging og forsiktighet kan du også oppleve dette fantastiske skuespillet. Men ikke glem at det er orrfuglene som står i sentrum av begivenhetene. Ta derfor hensyn til dette, og unngå å dra mange sammen på en orreleik. Tenk også på at enkelte leikplasser nær folk kan være mye besøkt. Hvis du helst vil være alene på orreleiken, så lønner det seg å unngå helgebesøk. Hvis det dukker opp orrhøner på leiken, har du lagt deg til i hønepuka. Da bør du være ekstra forsiktig for ikke å skremme orrfuglene på leikplassen. Orrene kan spille til langt ut på formiddagen. Hvis de ikke blir skremt, kan de langsomt spille seg vekk fra leikplassen i gnistrende solskinn. Ikke forlat teltet før fuglene har forlatt leikplassen av egen vilje.

Orrhønene er spraglede i fargene rødbrunt, grått og sort. De har en svært god kamuflasjefarge sammenlignet med orrhanene, og de er langt vanskeligere å få øye på. Men det er orrhanenes gunst som styrer orrhanenes oppførsel! En snau uke i april-mai besøker de orreleiken. Ser du en eller flere høner på leiken, vet du at du har truffet det beste tidspunktet for orreleiken.

Bruk kamuflasjetelt

Bruk kamuflasjetelt (eller et annet telt med åpninger til å kikke ut gjennom), og sett det opp i utkanten av orrenes spillplass, gjerne 30-50 m unna stedet fuglene spiller. Du bør sette opp teltet minst en time før solnedgang og legge deg til i teltet i en god sovepose. Ha god isolasjon under deg (liggeunderlag eller granbar, gjerne begge deler), og varme klær til neste morgen. Allerede ved 4-5 tida kan orrene begynne spillet! Vær forsiktig når du titter ut av åpningene, eller hvis du skal stikke ut en kikkert eller en kameranlinse. Gjør langsomme bevegelser. Brå endringer kan skremme orrfuglene, men selve teltet bryr de seg vanligvis ikke om. Det bør ikke være fler enn to personer i et telt på en orreleik - da klarer dere å bevare roen.

Slik finner du orreleiken

Hvis du går ut i grålysningen en stille marsdag, så vil du høre orrhanenes buldrende spill på langt hold. Bruk kart og finn ut omtrent hvor selve spillplassen ligger ved å lytte fra flere steder. Med en slik krysspeiling vet du hvor du skal gå senere på dagen. Etter at fuglene har sluttet å spille, kan du gå dit du hørte lydene på morgenen. Selve spillplassen finner du ved å se etter fuglenes spor i snøen, ekskrementer og masse fjær som fuglene har nappet av hverandre under slosskampene. Nå kan du også finne en kant av spillplassen hvor du har trær eller skog bak deg - da vil et kamuflasjetelt gli enda bedre inn i landskapet.

En blodig alvorlig ballett!

tidlig på våren. Likevel blir spillet og slossingen ekstra kraftig når orrhønene dukker opp. Denne perioden kalles *høneuka*, og den inntreer som regel i overgangen april-mai (alt etter hvor i landet leiken ligger - tidligst i sør, senest i nord og opp mot fjellet).

Orrhanene sloss om retten til å spille i sentrum av leikplassen. Hver orrhane prøver å bite seg fast i hodet eller nakken på motstanderen. Når han får tak, slår han løs på motparten med vingene. Disse slagene med vingeknokkene er utrolig kraftige, og et slikt vingeslag kan i verste fall knekke en vinge eller et bein hos motstanderen. Den som sloss best og holder ut lengst, blir senterhane. Leiksentrum er det beste stedet å være, fordi senterhansen er omgitt av orrhaner på alle kanter. Hvis en hauk angriper, er det orrhanene i kanten av leiken som er mest utsatt for å bli tatt. Hanenes rangorden er vanligvis fastsatt

Besøk et fuglefjell!

Fotografier side 12 og 13: Roar Solheim.

Om du bare har tenkt å besøke étt fuglested i løpet av ditt liv, så bør det stedet være et fuglefjell! Ingen andre steder i Norge kan du oppleve så store mengder fugl på en gang. Når gressbakkene er dekket av lunder med sine fargerike nebb, eller fjellveggen er ”pepret” med krykkjer og lomvi, og lufta er fylt av et øredøvende sus av fuglerop

og skrik, ja da er det få opplevelser som kan måle seg i intensitet! Fuglefjellene ligger spredt langs Norskekysten, fra Runde i sør og til Hornøya på Varangerhalvøya i nordøst. De fleste av disse ligger på øyer hvor det kreves båt og kjentfolk for å komme til. Unntaket er Runde, hvor du kan kjøre helt ut til fuglefjellene.

Reis til Runde

Fugleøya Runde vest for Ålesund har Sør-Norges eneste og lettest tilgjengelige fuglefjell. Med broforbindelse kan du kjøre bil helt ut på øya. Her finnes overnattingsmuligheter. Du kan gå dagsturer opp på toppen av fuglefjellene og kikke på de mange artene og parene med sjøfugl. Selv om ferdselen er begrenset i fuglenes hekketid, har du flott tilgang til å se de fleste av dem på svært nært hold.

Fugler langs brattkanten

De fleste sjøfuglene hekker gjerne i bratte fjellvegger og skrenter. Hvis du lider av høydeskrekk, så er det absolutt et hinder for opplevelser i et fuglefjell. På Runde kan du selv velge hvordan du vil nærme deg fuglene. Holder du deg oppe på plataet over skrentene mot sørvest, kan du få nærkontakt med havørna (under) eller en vandrefalk, i det de glir forbi. Med kikkert kan du titte skrått ned mot fuglene uten å gå ned i brattveggene.

Nærkontakt utenom det vanlige

De fleste sjøfuglene er tillitsfulle og lar deg komme på kloss hold. Du kan både observere og fotografere dem, selv uten avansert fotoutstyr. Havhestene er ikke noe unntak, men hold avstand, for hvis du kommer for nær spytter de ut en illeluktende, oljeaktig væske som du ikke vil like å få på deg!

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Fuglefjellets aristokrater - alkefuglene

Alkefuglene er fuglefjellets aristokrater, i ”smoking” med sort overside og hvit underside. Lundene (over) er lette å kjenne på sine høye og fargerike nebb. Lomvi og alke (til høyre) ligner hverandre på avstand, men alka har et høyt og jevnt bredt nebb med en hvit tverrstripe. Lomvien har langt, spisst nebb. Noen lomvier har en hvit ring rundt øyet (bildet). Disse kalles ofte for ringvier.

Foto: Trond Vidar Vedum.

På sjøen er det lett å forveksle alke og lomvi (over). På nært hold avslører det kraftige nebbet hvilken av dem som er en alke. Lomvien er den mest tallrike av de to.

Alkefuglene lever lenge, og legger bare ett egg hvert år. Det kan gå flere år mellom hver gang de klarer å få fram unger. Derfor er de sårbare overfor matmangel og oljesøl. Alle alkefuglene har gått dramatisk tilbake i antall langs norskekysten de siste 40 årene.

Mens lundene gjerne hekker i bratte skråninger eller steinurer, foretrekker lomviene å klamre seg fast på smale fjellhyller i loddrette bergvegger. Her hekker de gjerne side om side med krykkjene (bildet til høyre). Begge disse artene kan være temmelig høylydte med skrik og skrål. Det er en imponerende opplevelse å være under en slik fjellvegg dekket av sjøfugl.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

"Nye" arter

Mens alkefuglene har gått tilbake i antall, har noen arter økt sin utbredelse. Storjoene (til venstre) hekker oppe på Rundeplatået. De første kom i 1980. Havsulene (under) ble funnet på Runde i 1946. Siden har arten spredt seg langs kysten. Havhesten kom allerede omkring 1920.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Jørn Johnsrud.

Fugler i fjæra

Runde har massevis av fugleopplevelser å by på, selv for den som ikke liker bratte fjellvegger. I fjæra kan du møte gråhegre (under),

tjeld (under), storspove (til høyre), toppskarv (under til høyre), eller gravender med et ungekull på slep (helt nederst). Dette er bare noen av de mest typiske fuglene du vil se. Noen andre sikre møter er ærfugl, teist, gjerdsmett, skjærpiplerke og steinskvett. Allerede fra slutten av april har mange av sjøfuglene funnet tilbake til gamle hekkeplasser. Dette kan være en flott tid å besøke et fuglefjell hvis du vil være for deg selv.

Foto: Trond Vidar Vedum.

Foto: Trond Vidar Vedum.

Foto: Trond Vidar Vedum.

Fuglevenner

Tekst og bilder:
Eli Sørensen

Hegremannen i Kjøbenhavn

”Helt utrolig at det skulle komme så meget ud af at jeg tenkte det ville være sjovt å made alle tre, både ænderne, gæssene og hejrene, den gang for otte år siden,” sier Erik Andersen som København-erne kaller Hejremanden.

Erik Andersen er lærer og bor i nærheten av Fredriksberg Have. Han sier at han ikke kan noe om fugler. For åtte år siden ba kona hans ham om å gå bort med noe brød til endene der. Erik er svært underholdende å snakke med og påpeker at det var 27. eller 28. desember og frost i København den gangen. ”Men det som konen si’r, det må man jo lave ellers bliver det ballade. Det vil man jo ikke have, så derfor gør man hva konen si’r”. Erik matet endene. De spiste av hånden hans. Deretter kom det noen grågjess som også spiste. Til slutt kom en gråhegre. Den sto og så på, men ville ikke ta brødbiten Erik la på bakken. Da var det Erik tenkte at det hadde vært morsomt å mate alle tre, og han lurte på hva en gråhegre spiser. Han tenkte at det kunne være fisk, men han syntes fisk var dyrt. Gråhegrene spiste mark, insekter og frosk. Det vil si at fellesnevneren er kjøtt, tenkte Erik.

Han kjøpte kjøttpålegg, og prøvde seg med sild også. I begynnelsen måtte han holde fram 10-15 cm lange biter. Etter hvert kunne han

holde mindre og mindre biter og få gråhegrene til å ta dem fra hånden hans. I dag kan posen med mat stå på benken der han sitter. Gråhegrene står ved siden av og forsyner seg rolig av innholdet. Erik sier at han tenkte at han måtte være helt rolig. Roen ville da smitte over på fuglen som ble like rolig som han var. Videre tenkte han at det ville være for sjelden å fore dem bare én gang i uken. Han begynte derfor å fore hegrene hver dag etter arbeidstid.

Han forteller at de forskjellige vaktene i Fredriksberg Have lukker portene til litt forskjellig tider. Erik tenkte da at hvis han ikke kunne komme inn til fuglene, måtte fuglene komme ut til ham. Han lærte

seg å plystre på gråhegrene. Det er det samme hvor i København han nå er. Hvis han plystrer, så kommer hegrene. En gang plystret han slik at de landet i en skolegård. En annen gang fikk han dem til å komme ned så han kunne ta bilde av dem på trappen foran inngangsdøren der han bor. ”Men,” sier Erik, damen i første etasje åpnet vinduet, ropte til ham og spurte hva det var han holdt på med. Så det gjør han ikke mer.

Erik mener gråhegrene forstår hva han sier. Han forteller en historie om den gang svensk fjernsyn gjorde filmopptak. Da de var ferdig med å filme i Fredriksberg Have, skulle de over og filme ved biblioteket. Erik fortalte det til grå-

hegrene. Han sier kamerafolkene så på hverandre, og han skjønnte de mente han måtte være sprø. De kjørte i kamerafolkens bil, men da de kom fram satt gråhegrene ved biblioteket og ventet! – Han forteller videre en historie fra fødselsdagen sin, 23. januar. Dagen før sa han angivelig til tre gråhegrer at han hadde bursdag neste dag. Han ba dem fortelle det til de andre gråhegrene at han kom kl. 16.30, og at det var sild til alle. Vanligvis er det 6-9 gråhegrer som er der. Men da Erik kom på bursdagen sin, satt det 31 gråhegrer og ventet på ham. Erik mener det viser at gråhegrene snakker seg imellom.

Det kunne være morsomt å prøve å lage noen triks for journalistene

som etter hvert strømmet til, tenkte Erik. Etter at han hadde matet gråhegrene en dag, gikk han inn på lekeplassen i Fredriksberg Have hvor han satte seg på huska. Han begynte å peke på motsatt ende og ba en av gråhegrene sette seg der. Etter 14 dager var det en gråhegre som gjorde det. Det var så skrått at den nesten rutsjet av. Erik løftet forsiktig sin ende opp slik at huska sto vannrett. Etter hvert begynte han vekselvis å bøye og strekke beina sine. Det samme gjorde gråhegren slik at han kunne huske med den. Da journalisten kom, ventet han til alle barna var gått hjem og viste ham trikset.

En dag han satt på en benk, sto det en gråhegre under kurven foran på

sykkelen hans. Erik pekte og ba den hoppe opp. Det tok et kvarter så gjorde den det. ”Men”, sier Erik, da tenkte han: ”Hovsa, nå stopper vi ellers sitter den plutselig i kurven og forlanger: Erik, kør os lige en tur ned til søerne!”

Det var ved sjøene jeg møtte Erik Andersen. Han satt på en benk ved bredden av Sortedams Sø og matet gråhegrene med ”Jagdpølse” og biter av dansk fleskestek. Det hadde vært aftensmaten kvelden før, og som han sa så ”røg det litt ned i posen til hejrene”. Denne dagen sto gråhegrene midt på gangstien, på gresset bak benken og på trappegelenderet ved siden av ”Hejremanden”. Det så ikke ut som om de brydde seg med at folk gikk blant dem, eller at jeg satt og snakket med Erik. Jeg syntes *det* var en helt utrolig opplevelse, og jeg er helt enig med Erik Andersen når han sier det er utrolig at dette ble resultatet av at han for åtte år siden ønsket å fore alle tre: Både endene, grågjessene og gråhegrene!

Lag kasser for Norges nasjonalfugl!

Tekst:
Trond
Øigarden

Foto: Fernand Naturfoto; Jan Nordvålen.

Fossekallen er en av de barskeste spurvefuglene i Norge. Den dukker og svømmer i bekker og elver året rundt, ja, den synger faktisk også hele året. I 1963 ble fossekallen valgt til Norges nasjonalfugl. Tanken var vel at en slik barsking som kan livberge seg i hele landet og som kan hente mat i vassdrage- ne vinter som sommer, var en ekte viking og et verdig nasjonalikon.

Fossekallen er stor som en trost, men den er rundere i kroppsform- en. Kjønnene er like av utseende, men hannen er litt større enn hun- nen. På avstand ser fossekallen sort og hvit ut, men kommer du nær nok vil du se at den har flotte brunfarger og mønster i rygg- og vingefjær.

Den spiser for det meste larver av døgnfluer, vårfluer og steinfluer, som den henter på bunnen av el- ver og bekker. Reirplasseringen er også noe uvanlig til spurvefugl å være. Fossekallen legger helst reiret på det stedet langs elva der det fosser og bruser mest. Det plas- seres på fjellhyller, i fjellsprekker, under markoverheng, bak fosser, på steiner i elva, under bruer eller i gamle dammer. Reiret er overbygd omtrent som en liten kule, og er laget av sammenflettet mose. Inn- gangen er skrått nedenfra og opp.

Det er ikke alltid like lett for fos- sekallene å finne godt feste for reiret. Da kan en spesialbygget fuglekasse være til hjelp. En slik kasse lager du lettest som en fir-

kantet boks med mål 20 x 20 x 20 cm, og uten vegg på den ene siden. Du kan også lage en lengre kasse, omtrent 35-40 cm lang, men med gulv på bare 20 cm lengde og åpningen nedenfra på 15-20 cm. Fossekallkassene må tåle noe fuk- tighet. Bruk derfor gode materialer (ikke limte bord) og legg gjerne et stykke takpapp oppå kassa.

Fossekallkassene henges opp under bruer eller inne i veirør. De plasseres inn under brua slik at kassene ikke er synlige ovenfra. Det enkleste er å henge kassene opp under trebruer slik at du kan spikre eller skru dem fast. De fleste bruer i dag er imidlertid laget i be- tong. For å feste en fossekallkasse oppunder en slik bru, trengs det

Store fossekallunger i reir under bru. Reiret er festet oppå en smal kant av metallbjelken, og har stor fare for å ramle ned innen neste hekkesesong.

en boltepistol eller en drill. I slike tilfeller bør du innhente tillatelse til å henge opp kassa. Boltepistol er et såpass farlig redskap at det bare kan håndteres av folk med spesialtillatelse.

Kassene kan henges opp både på tvers og på langs av strømrretningen, men de bør henge over rennende vann. Henges kassa på langs av strømrretningen, er det naturligst å henge den med åpning nedstrøms. Hvis fossekallen blir forstyrret, kan den da slippe seg ned i elva og la seg drive bort fra kassa. Vinteren er en fin tid for å henge opp kasser, da det ofte er lite vann eller det er is å gå på. Let etter gode steder på sommerstid, slik at du unngår å henge kassene over tørre partier av elva.

Fossekallkassene trenger normalt ikke å renses. Så lenge ytterreiret er helt eller ikke har falt sammen, ordner fossekallen med opprydding og nybygging av nytt innerreir selv. Ødelagte ytterreir må derimot fjernes om vinteren. Fossekallene kan starte egglegging allerede i mars-april, så kasseopphenging og sjekking eller rensing bør skje i god tid før dette. Noen fossekaller

Fossekallkassen lages enklest av vanlige bord/planker, med åpning til den ene siden (under). Opphenging og sjekking kan by på utfordringer (over). Du må regne med å bli våt.

kan legge to kull i løpet av våren, og de legger vanligvis 5-6 egg.

Vaderstøvler og stige er gode hjelpemidler hvis du vil henge opp fossekallkasser, men det er også fullt mulig å henge opp og kontrollere fossekallkasser med bruk av vanlige langstøvler. Et nyttig tips er å ha ekstra klesskift i sekken eller i bilen.

Fossekallen tåler forstyrrelser ved reiret relativt godt, men vær varsom i eggleggingstida og når ungene er store. Skal reiret kontrolleres, må det i eggleggingstida skje på ettermiddagen. Fossekallen legger ett egg hver morgen og må ikke forstyrres under eggleggingen. Det kan føre til at den skyr reiret. Ungene må heller ikke forstyrres etter 15 dagers alder, da kan de plutselig rømme ut av reiret i for ung alder. Hold avstand til reiret hvis det "henger" store unger halvveis ut av reiråpningen (se bildet oppe til venstre), slik at ungene ikke flyr ut for tidlig.

Andre fuglearter kan også bruke fossekallkassene. De vanligste leieboerne utenom fossekallen er linerle og vintererle, men også låvesvale og gråfluesnapper kan hekke i dem. Den lille gjerdesmetten kan bygge reiret sitt inne i et fossekallreir. I slike tilfeller klarer ikke fossekallene å bruke det gamle reiret, og de må finne seg en ny hekkeplass.

Trond Øigarden er ansatt ved DNA-laboratoriet på de Naturhistoriske Museene på Tøyen (Oslo). Han tok hovedfag på fossekall.

Skogsmøte med lavskrikene

I Granskogen på Namdalseid (Nord-Trøndelag) observerte eg i haust 4 fugler i samla flokk. Dei var ca. 25 cm lange, med svart hode og elles på kroppen var dei brune/rød-brune. Kroppsform og bevegelsesmønster likna litt på ei slank kaie. Dei var uredde og flaug elegant og lydlaust korte strekningar frå tre til tre mens dei leita etter mat. Eg fann ikkje liknande i fuglebøkene mine. Håpar De kan hjelpe meg med å finne ut av kva fugle det her er snakk om?

Med hilsen Marco Neven

Foto: Marco Neven.

Du har kommet over en familiegruppe med lavskriker! De er svært tillitsfulle, og kan faktisk komme og forsyne seg av mat fra hånden til et menneske, selv om de aldri har gjort dette før! Lavskrikene holder til i gammel barskog, og økologisk minner de mer om meiser enn kråkefugler.

Fugletegninger

Stian Skjønhaug har sendt oss en tegning av en ravn (over), mens Kristin Holte har tegnet en stokkand (under).

Blinkskudd fra ung fuglevenn

Hallo Fuglevennen, Jeg begynte å fotografere i fjor vår. Jeg har ikke vært interessert så veldig lenge (jeg er 13 år), men da jeg fikk et knallbilde av en granmeis den 28. april i fjor så bare eksplo-derte fugleinteressen min. Jeg og pappa har vært på mange turer til Lista og andre plasser. Bildene av vaderne ble tatt i Havika på Lista. Lappspova (under) ble fotografert 9. september, mens polar-snipa (til høyre) ble fotografert den 26. august. Det er altså mulig

for alle å bli fugleinteresserte. Jeg har fem fuglekasser rundt i skogen her, og skal også sette opp en kattuglekasse.

Erlend Mjelde Hanssen

Det er morsomt når flotte opplevelser som disse kan tenne interesse

for fugl og natur. Når interessen i tillegg resulterer i så gode fuglebilder som her, så er det tydelig at du også har anlegg og øye for gode fotomotiver. I tillegg kreves det en god porsjon tålmodighet for å få gode bilder. Forhåpentligvis får vi se flere fuglebilder fra deg i årene som kommer!

Begge fotografier: Erlend Mjelde Hanssen.

Uvanlig nærmøte med spurveugle

Søndag 21. oktober 2007 bestemte jeg meg for å gå en lengre søndagstur. Med sekk og kikkert startet turen fra Kila til Langåsdalen over fjellet på Tjongsfjordhalvøya i Rødøy.

Ikke spesielt mye fugl så sent på året, så egentlig var det en trøst å komme nær ei stakkars havørn på utkikk etter mat. Den kom seilende i lav høyde over tretoppene, og omtrent på samme høyde som meg ettersom jeg fulgte høydedraget på Langåsen.

Klokka nærmet seg seks på ettermiddagen, og en viss skumring fortalte at det var på tide å komme seg heimover, men først ville jeg lokke på hakkespetter. Jeg gikk ut på kanten på rasteplassen til Steintuva og plystret mot Trollhålan. Gjentok plystresignalene flere ganger, men ikke et pip. Siden det er en post på denne rasteplassen, satte jeg meg ned for å skrive i turboka.

Det var helt stille og ei nesten trolsk stemning i skumringa. Plutselig kom ei skarp rekke korte fløytt så jeg nesten skvatt opp. Min første tanke var: ”er det en mobiltelefon?”. Jeg reiste meg opp og gikk sakte i den retningen lyden kom fra, og hermet de 6-7 korte fløyttesignalene så godt jeg kunne. Med ett kjente jeg lufttrykket fra en fugls vinger mot hodet mitt og så straks etter at fuglen landet på ei grein i treet rett foran meg. Dette er den minste ugla jeg har sett, den var jo bare på størrelse med en dompap. Jeg gjentok fløyttrekken - og trodde knapt hva jeg hørte da den svarte.

Foto: Roar Solheim.

Spurveugla kan være svært tillitsfull, men den forsværer leveområdet sitt hissig mot inntrengere. Derfor er den lett å lokke på.

Hva i all verden var dette for en skapning? Jeg fomler forsiktig fram mobiltelefonen og ringer til en venn som ikke er i tvil når jeg gjentar fløyttesignalene og beskriver skapningen. Dette er en **spurveugle**, bare **den** har de karakteristiske skarpe, korte fløyttesignalene. Idet jeg prater flyr spurveugla opp i toppen på ei gran like ved og nekter å gi lyd fra seg. Men straks samtalen er avsluttet kommer spurveugla tilbake og lander på nærmeste grein i hodehøyde. Det er akkurat som den vil ha kontakt. Jeg kan vanskelig beskrive dette øyeblikket. Det er nesten magisk med bare ugla, meg og stillheten i tussmørket.

Etter minutter i stillestående forundring gikk jeg bort til posten

Mine natursider er sidene hvor du kan fortelle om dine opplevelser med fugler og andre dyr, sende inn tegninger, bilder, kommentarer og annet. Send inn til Fuglevennen.

med boka, for den holdt jeg fortsatt i handa. Da lettet ugla og kom etter og satte seg i samme bjørka som postkassen, bare et par meter høyere. Jeg lagde fløyttesignalene nærmest for å takke henne for opplevelsen da hun overraskende svarte meg. Dette var bare helt fantastisk, den virket jo ikke redd i det hele tatt! Etter enda flere minutter må jeg begynne heimturen, det er nesten mørkt nå. Da opplever jeg altså at ugla forflytter seg etter meg og kommuniserer villig nesten femti meter.

Heldigvis ble ikke spurveugla på Steintuva skremt, og jeg har ved senere anledninger sett etter den uten resultat. Kanskje en dag er hun der igjen, til da lever jeg på minnene.

Helga Saksen Hammer,
Tjongsfjorden

Gamle Fuglevennen på nett!

Nå kan du lese de tidligere utgavene av Fuglevennen dersom du ikke har dem selv. Vi vil derfor også mer aktivt henvise til de tidligere numrene av Fuglevennen i kommende hefter. Gå inn på nettsiden

Fuglevennen.no

så finner du Fuglevennen for årene 2004-2007.

Opplev Runde - Norges sørligste fuglefjell!

Runde Kafé

Telefon: 70 08 83 78
E-Post: info@runde-kafe.com
Nettside: www.runde-kafe.com

Goksöyr Camping

Telefon: 70 08 59 05
E-Post: camping@goksoyr.no
Nettside: www.goksoyr.no

Båtturer, Johan Moltu

Billetter kjøpes på Runde
Kafé eller Goksöyr
Camping. Forespørsler
tlf. 70 08 59 05.

Runde Vandrerhjem og Runde Miljøsententer

Telefon: 47 89 09 57
E-post: post@rundecentre.no
Nettsider:
www.runde.no
www.rundecentre.no

Christineborg kysthotell og Runde Kystleirskole

Telefon: 70 08 59 50
E-post:
christineborg.turisthotel@c2i.net
Nettsider:
www.runde-kystleirskole.no
www.christineborg.no

Fuglevennen

www.fuglevennen.no

Fuglevennen er bladet for deg som er opptatt av fuglene i nærmiljøet. I *Fuglevennen* får du gode tips om fuglekasser, fugleføring, og du kan lese spennende fakta både om fugler, pattedyr, insekter, planter og annet som du kan treffe på i naturen. Er det noe du lurer på om fugler kan du spørre redaksjonen i *Fuglevennen*.

Fuglevennen utgis av Norsk Ornitologisk Forening, i samarbeid med Agder Naturmuseum og Botaniske Hage, Høgskolen i Hedmark, og Nettverk for miljølære.

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året, ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr. 90,- pr. år. Alle spørsmål og henvendelser vedrørende abonnement, samt stoff til *Fuglevennen*, sendes til:

**Fuglevennen, Norsk Ornitologisk Forening,
Sandgata 30B, 7012 Trondheim**

telefon: 73 84 16 40   telefaks: 73 84 16 41.
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen* består av:
Roar Solheim (Ansvarlig redaktør; Agder Naturmuseum og Botanisk Hage)
Trond Vidar Vedum (Høgskolen i Hedmark)
Magne Myklebust og Morten Ree (Norsk Ornitologisk Forening)

Samarbeidspartnere

Høgskolen i Hedmark

Høgskolen i Hedmark har nesten fire tusen studenter fordelt på fem studiesteder. Hedmark har en av landets største lærerutdanninger med et sterkt naturfagmiljø. Naturfag fordypning, uteskole, natur- og gårdsbarnehager er noen av studiene ved lærerutdanningen. Studenter som velger naturfag fordypninger får tilbud om studier og forskningsoppgaver på fuglelivet. Ved andre avdelinger ved høgskolen tilbys blant annet bioteknologi, miljøbioteknologi, miljøforvaltning og utmarksforvaltning.
– www.hihm.no

Agder Naturmuseum og Botaniske Hage

Agder naturmuseum er et naturhistorisk museum som ligger i Kristiansand. Museet arbeider med zoologi, botanikk og geologi, hovedsakelig fra Agder-regionen. Museet utgir årbok og rapporter, lager utstillinger, lager ekskursjoner i naturen og har egen skolepedagog med spesielle tilbud til barn og unge.
– www.museumsnett.no/naturmuseum

Nettverk for miljølære

Nettverket er et samarbeid mellom skoler, miljøvernforvaltningen, forskningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner - en møteplass hvor skolen både kan hente ut informasjon, og også selv levere egen informasjon som kan komme fellesskapet til nytte.
– www.miljolare.no

